

Mihaela Terzić (Đakovo, 23. kolovoza 1902. – Zagreb, 5. travnja 1991.) – svestranost nagrađena medaljom Florence Nightingale

Mihaela Terzić (Đakovo, August 23, 1902 – Zagreb, April 5, 1991) – versatility awarded by the Florence Nightingale Medal

Sanda Franković¹, Snježana Mirilović²

¹Škola za medicinske sestre Mlinarska, Mlinarska 34, 10 000 Zagreb, Hrvatska; e-mail: sfrankovic@gmail.com

²Opća bolnica Karlovac, Andrije Štampara 3, 47 000 Karlovac, Hrvatska; e-mail: smirilovic@gmail.com

Sažetak

Cilj: Cilj je ovog rada opisati život i rad Mihaele Terzić koja je između dvaju ratova i u neposrednom poraću bila iznimno aktivna u skupini medicinskih sestara koje su u to vrijeme nastojale jednom novom zanimanju na našim prostorima osigurati razvoj i prepoznatljivost u javnosti.

Metode: Rad se temelji na analizi dokumenata pohranjenih u Hrvatskom državnom arhivu i Državnom arhivu u Zagrebu. Kao nadopuna radu korištena su sjećanja obitelji, dokumenti u privatnom posjedu, članci Mihaele Terzić objavljeni u *Vjesniku Društva diplomiranih sestara / Vjesnik medicinskih sestara* i fotografije iz albuma Mihaele Terzić pohranjenog u Zbirci za povijest sestrištva HUMS-a.

Rezultati: Mihaela Terzić i Margareta Denich prve su civilne medicinske sestre koje počinju raditi u Klinici za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“. Radila je u Školi za sestre pomoćnice u Zagrebu, Dječjem domu Josipovac, Domu za majke i dojenčad u sklopu Doma narodnog zdravlja u Osijeku. U svojstvu glavne sestre radi u Centralnoj okružnoj bolnici u Osijeku, a nakon toga u Dječjem oporavištu u Selcu. Nastavlja rad u Školi narodnog zdravlja i Poliklinici za omladinu Zagreb. Bila je predavač na Višoj školi za medicinske sestre Medicinskog fakulteta i postdiplomskom tečaju u organizaciji Škole narodnog zdravlja. Nije utvrđeno točno razdoblje rada u Savjetu za narodno zdravlje NR Hrvatske.

Provela je godinu dana na usavršavanju u Sveučilišnoj dječjoj klinici Opće bolnice u Beču i Sveučilišnoj bolnici u Londonu. Kao stipendistica Svjetske zdravstvene organizacije boravi tri mjeseca u Finskoj, Švedskoj i Danskoj. Za predsjednicu Društva diplomiranih sestara NR Hrvatske izabrana je 1953. godine. Medalja Florence Nightingale dodijeljena joj je 1977. godine.

Zaključak: Bez obzira na činjenicu da službeni dokumenti ne prate jedan dio njezina rada nakon 50-ih godina, moguće je zaključiti da je Mihaela Terzić ostavila vidljiv doprinos u razvoju sestrištva u našoj zemlji, ulažući svoje bogato iskustvo stečeno radom u zdravstvenim, socijalnim, obrazovnim institucijama i nacionalnoj profesionalnoj udruzi.

Ključne riječi: povijest sestrištva, Mihaela Terzić, medalja Florence Nightingale, Hrvatska udruga medicinskih sestara, Škola za medicinske sestre Mlinarska

Kratak naslov: Mihaela Terzić

Abstract

Aim: This paper aims to describe the life and work of Mihaela Terzić, who between the two wars and in the immediate post-war period, was extremely active in the group of nurses who at that time sought to ensure the development and public recognition of a new profession in our region.

Methods: The work is based on the analysis of documents stored in the Croatian State Archives and the State Archives in Zagreb. The work was supplemented by family memories, documents in private possession, articles by Mihaela Terzić published in the *Journal of the Graduate Nursing Association / Journal of Nurses*, and photographs from Mihaela Terzić's album stored in the Collection for Nursing History at CNA.

Results: Mihaela Terzić and Margareta Denich are the first civilian nurses to start working at the Clinic for Infectious Diseases "Dr. Fran Mihaljević". She worked at the School for Assistant Nurses in Zagreb, the Josipovac Children's Home, and the Home for Mothers and Infants within the Public Health Center in Osijek. As a head nurse, she works at the Central District Hospital in Osijek, and then at the Children's Rehabilitation Center in Selce. She continues to work at the School of Public Health and the Youth Clinic in Zagreb. She was a lecturer at the College of Nursing of the Faculty of Medicine and a postgraduate course organized by the School of Public Health. The exact period when she worked at the Public Health Council of the People's Republic of Croatia has not been determined.

She spent a year training at the University Children's Clinic of the General Hospital in Vienna and the University Hospital in London. As a World Health Organization scholarship holder, she spent three months in Finland, Sweden, and Denmark. She was elected president of the Association of Graduate Nurses of the People's Republic of Croatia in 1953. She was awarded the Florence Nightingale Medal in 1977.

Conclusion: Regardless of the fact that official documents do not track part of her work after the 1950s, it is possible to conclude that Mihaela Terzić left a visible contribution to the development of nursing in our country, investing her rich experience gained through work in health, social, and educational institutions, and the national professional association.

Keywords: history of nursing, Mihaela Terzić, Florence Nightingale Medal, Croatian Nurses Association, Mlinarska School of Nursing

Short title: Mihaela Terzić

SLIKA 1. Mihaela Terzić, oko 1940. godine. Izvor: Zbirka za povijest sestinstva HUMS-a

Uvod

Cilj je ovog rada dati povijesni pregled života i rada Mihaele Terzić koja je između dvaju ratova i do 70-ih godina prošlog stoljeća bila iznimno aktivna u skupini medicinskih sestara koje su nastojale da se u to vrijeme novom zanimanju na našim prostorima osigura razvoj i prepoznatljivost u javnosti. Ujedno je to bilo i nastojanje da se upotpuni pregled i kritički osvrt na doprinos te generacije medicinskih sestara koja će uz znatne napore ocrtati glavne smjernice profesionalizacije sestinstva u Hrvatskoj.

Metode

Rad se temelji na analizi dokumenata pohranjenih u Hrvatskom državnom arhivu i Državnom arhivu u Zagrebu. Učinjena je analiza objavljenih svjedočanstava i komparacija sa sjećanjima obitelji i arhivskim izvorima. Kao nadopuna radu korišteni su dokumenti u privatnom posjedu, dosad objavljeni radovi na odabranu temu i članci Mihaele Terzić objavljeni u Vjesniku Društva diplomiranih sestara / Vjesnik medicinskih sestara. Analizom fotografija iz albuma Mihaele Terzić pohranjenog u Zbirci za povijest sestinstva HUMS-a izdvojene su ustanove u kojima je Mihaela Terzić bila na studijskom boravku.

Obitelj Terzić

Pavao Terzić (1834. – 5. 7. 1883.) i Marija Genz (1831. – 1906.) dolaze u Đakovo iz Trnave¹ gdje je rođen i njihov sin Franjo. Franjo Terzić (1859. – 1921.) u dobi od 26 godina vjenčao

se 4. veljače 1885. godine s Marijom Schneider, starom 23 godine, kćerkom Gjura Schneidera, mesara iz Đakova [2]. U braku su imali osmero djece: Viktora (1885. – 1942.), Franju (1886. – 1948.), Zlatu (1887. – 1977.), Tonicu (1890. – 1893.), Angelu (1894. – 1978.), Stjepana-Slavka (1896. – 1975.), Marijanu (1900. – 1986.) i Mihaelu (1902. – 1991.) [3].²

Franjo Terzić radio je kao upravnik parnog mlina Sloga i sagradio je obiteljsku kuću 1914. godine na današnjoj adresi Ulica bana Jelačića br. 15 u Đakovu [3, 4]. Projekt kuće u slogu secesije načinio je poznati osječki projektant Ante Slaviček.³ Na katu su bila predviđena dva trosobna stana, a u prizemlju su se nalazila dva poslovna prostora obitelji Terzić i Böhm [2].

Budući da će djeca Franje Terzića zasnivati svoje obitelji, počinju graditi vlastite kuće u Mažuranićevoj ulici u Đakovu [3].

SLIKA 2. Obitelj Terzić, Đakovo oko 1910. godine. Slijeva nadesno prvi red: Mara i Mihaela drugi red: Franjo, Marija, Zlata (ud. Böhm), Franjo Böhm treći red: Viktor, Angela, Franjo, Stjepan – Slavko. Izvor: obitelj Jakobović

Mihaela Terzić

Školovanje i profesionalni put

Mihaela Terzić rođena je 23. kolovoza 1902. godine u Đakovu. U rodnom gradu završila je osnovnu školu i četiri razreda gimnazije [6]. U Školi za sestre pomoćnice u Zagrebu diplomirala je 15. lipnja 1928. godine. Tijekom školovanja dobivala je stipendiju u cjelokupnom iznosu.⁴ Služila se

¹ Trnava (Osječko-baranjska županija), selo udaljeno oko 17 km od Đakova [1].

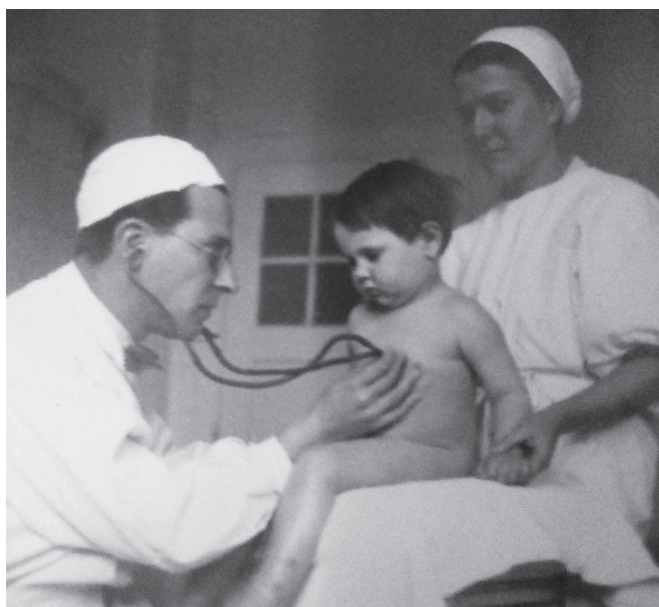
² Lekšić Ž. (2011.) u članku navodi da je obitelj Terzić imala sedmero djece i da u kući ostaje samo sin Mihajlo rođen 1902. godine. Prema navodu obitelji, Franjo i Marija Terzić imali su osmero djece i za svako dijete postoji sačuvana fotografija. Nijedno se dijete nije zvalo Mihajlo. Mihaela Terzić rođena je 1902. godine i vjerojatno je u navedenom članku došlo do greške u interpretaciji podataka.

³ Slaviček, Ante, hrvatski graditelj (Toušeň kraj Praga, 12. XII. 1864. – Osijek, 6. X. 1931.). Završio Višu graditeljsku školu u Njemačkoj. Radio u austrijskim i mađarskim građevinskim tvrtkama. Osnovao 1901. vlastitu tvrtku u Osijeku, gdje je projektirao više reprezentativnih secesijskih kuća koje svojom funkcionalnom organizacijom prostora i vrsnom izvedbom štukature, stolarije i kovanih željeznih ograda zauzimaju zapaženo mjesto u hrvatskom secesijskom graditeljstvu [5].

⁴ Nisu pronađeni podaci o iznosu stipendije.

njemačkim i engleskim jezikom. U Gradskoj kužnoj bolnici u Zagrebu⁵ počinje raditi 22. kolovoza 1928. godine zajedno s Margaretom Denich s kojom je diplomirala u istoj generaciji [6]. One će ujedno biti i prve medicinske sestre u bolnici. Iz izvještaja 1921. godine vidljivo je da se godišnje u bolnici hospitalizira 1 800 bolesnika. Najčešće su dijagnoze: šarlah, dizenterija, erizipel, difterija, antraks, tetanus, variola, pjegavac i malarija. Medicinsko osoblje bolnice prije dolaska prvih medicinskih sestara sastojalo se od primarijusa – šefa liječnika, zatim tri liječnika, deset bolničarki, jedne nadbolničarke i jedne laborantice. Administracija je brojala pet službenika i ravnatelja [7].

Zahvaljujući potrebama Škole u Mlinarskoj ulici, od 1928. godine u bolnici se počinju održavati praktične vježbe učenica. Mihaela Terzić preuzela je tada praktičnu nastavu za učenice, ali i posao honorarnog nastavnika u Školi iz predmeta Njega bolesnika [8].

SLIKA 3. Dr. Fran Mihaljević i Mihaela Terzić, Gradska kužna bolnica u Zagrebu, 30-ih godina 20. stoljeća. Izvor: Zbirka za povijest sestrinstva, HUMS

Na studijski boravak u Beč i London odlazi od 15. travnja 1929. do 15. travnja 1930. godine [6]. To će vrijeme provesti u Sveučilišnoj dječjoj klinici Opće bolnice u Beču (Uni-

versität-Kinderklinik im Wiener Allgemeinen Krankenhaus) i Sveučilišnoj bolnici u Londonu (University College Hospital, UCH).⁶

Krajem 19. i početkom 20. stoljeća, Sveučilišna dječja klinika Opće bolnice u Beču etablirala se kao jedan od najpoznatijih svjetskih centara za pedijatriju. Za ravnatelja je 1911. godine imenovan Clemens von Pirquet [9]. Pod njegovim vodstvom (1911. – 1929.), klinika je stekla izniman međunarodni ugled u znanstvenim, kliničkim, obrazovnim i pedagoškim krugovima [10]. Bila je najmodernija klinika u Europi s prostranim i svijetlim odjelima, laboratorijem, naprednim higijenskim standardima i opremom za dijagnostiku, istraživanja i nastavu [11].⁷

SLIKA 4. Dječja bolnica u Beču. Studijski boravak Mihaele Terzić, 1929. godina. Izvor: Zbirka za povijest sestrinstva HUMS-a

Sveučilišna bolnica u Londonu bila je nastavna baza za medicinske sestre. Školovanje je trajalo tri godine. Po završetku školovanja, učenice su polagale ispit i dobivale potvrdu o osposobljenosti za rad [12, 13].⁸

Mihaela Terzić ovako je opisala početke svojega rada i studijskog boravka u inozemstvu: *Nakon diplomiranja, 1928. godine i 14 dana rada u Školi narodnog zdravlja premještena sam u Infektivnu bolnicu u Zagrebu. Za to vrijeme svašta sam vidjela i doživjela u bolnici, jer je vladala epidemija šarlaha. U bolnici smo radile samo jedna sestra i ja. Radile smo danonoćno dok se nismo pobunile, a onda smo dobile i pomoć. Ubrzo sam otišla u Beč, a šest mjeseci kasnije u London. To je bilo pravo školovanje. U Engleskoj sam naučila i u mene se tek tamo uvukao onaj pravi duh sestrinstva [15].*

⁵ Od 1978. godine Klinika za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“

⁶ Mjesta studijskog boravka rekonstruirana su iz albuma fotografija Mihaele Terzić.

⁷ Klinika se sastojala od glavne zgrade na pet katova i dvije trokatnice za izolaciju. U glavnoj zgradi bile su ambulante, laboratoriji, odjeli za djecu od 5 do 14 godina, odjeli za mlađu djecu i dojenčad, mliječna kuhinja, predavaonica i stambeni prostori za medicinske sestre. U dvije pomoćne zgrade izolirana su djeca oboljela od zaraznih bolesti. Ravni krov imao je nekoliko jednostavnih bolesničkih soba i sve pomoćne prostorije. Taj je prostor trebao osigurati boravak djece u ležaljka na otvorenom. Druga velika inovacija u klinici bio je odjel koji se naslanjao na glavnu zgradu s 12 potpuno izoliranih soba odvojenih samo staklenim zidovima [9].

⁸ Bolnica je u londonskoj općini Camden osnovana 1834. pod nazivom „Sjevernolondonska bolnica“ s ciljem provođenja kliničke nastave studentima tadašnjeg Sveučilišta u Londonu (UCL). Od 1837. postaje Sveučilišna bolnica. Od Sveučilišta u Londonu odvaja se 1905., a godinu dana kasnije seli u novu bolničku zgradu gdje djeluje do 1995. godine. Novu bolničku zgradu projektirao je poznati viktorijanski arhitekt Alfred Waterhouse u obliku križne zgrade (eng. Cruciform Building) kako bi između odjela maksimalizirao dotok sunčeve svjetlosti, svježeg zraka i ventilacije za koje se smatralo da doprinose dobrobiti pacijenta. Odjeli su bili raspoređeni poput dijagonalnih linija križa, a svaka soba imala je 28 kreveta. Osposobljavanje sestara u bolnici započinje 1930. osnutkom Pripreme škole za edukaciju medicinskih sestara. Nastava se održavala u Domu medicinskih sestara „Rockefeller“ koja je pripadala Rockefellerovoj fondaciji, a kasnije je zbog nedostatnog prostora premještena u bolnicu. Od 1936. uvedena je nastava za medicinske sestre koja je podrazumijevala izmjenu razdoblja rada u bolnici i pohađanja nastave u školi, što je bio jedan od prvih oblika takve nastave u Engleskoj [14].

SLIKA 5. Sveučilišna bolnica u Londonu, Studijski boravak Mihaele Terzić, 1930. godina. Izvor: Zbirka za povijest sestrinstva HUMS

Kao nastavnica u Školi za sestre pomoćnice počinje raditi 9. ožujka 1934. godine [16]. Stručni ispit položila je 30. srpnja iste godine [17]. Školu napušta 1942. i odlazi raditi u Dječji dom Josipovac [8, 15]. Iako u svojim sjećanjima navodi da je u Dječjem domu radila kraće vrijeme, tek u dokumentu od 1. rujna 1946. godine nalazimo podatak da počinje raditi u Domu za majke i dojenčad u sklopu Doma narodnog zdravlja u Osijeku [17]. U svojstvu glavne sestre premještena je u Centralnu okružnu bolnicu u Osijeku 18. travnja 1947. godine [18]. Iz Osijeka se premješta 15. srpnja 1947. godine u Dječje oporavilište u Selcu [19, 20].⁹

Nakon tri godine rada u Selcu 16. rujna 1950. godine premješta se u Školu narodnog zdravlja [21]. U članku koji je

napisala povodom smrti Štefanije Papailiopulos navodi kao svoje radno mjesto Polikliniku za omladinu Zagreb [22].

Tijekom 50-ih godina bit će predavačica na Višoj školi za medicinske sestre Medicinskog fakulteta i postdiplomskom tečaju u organizaciji Škole narodnog zdravlja [23].

U to vrijeme kao stipendistica Svjetske zdravstvene organizacije boravi tri mjeseca u Finskoj, Švedskoj i Danskoj sa zadaćom da upozna školovanje medicinskih sestara u tim zemljama [24].

Rad će nastaviti u Savjetu za narodno zdravlje NRH, ali nije poznato koje je godine dobila premještaj, kao ni vrijeme kada je otišla u mirovinu [8, 25]. Podatke o tom razdoblju njezina rada nalazimo samo u kratkom svjedočanstvu: *...Bila sam zadužena za 14 domova u Slavoniji i Zagorju. Sređivala sam i osiguravala bolje uvjete za rad u domovima. Teško je bilo, ali ja sam ipak s mnogo volje i ljubavi radila taj posao i rado odlazila u domove...* [15].

Aktivnost u Sekciji za savsku banovinu Jugoslavenskog društva diplomiranih sestara pomoćnica / Društvu diplomiranih sestara NR Hrvatske

Između dvaju svjetskih rata, Mihaela Terzić aktivna je članica Sekcije za Savsku banovinu Jugoslavenskog društva diplomiranih sestara pomoćnica.¹⁰

Nakon završetka rata Društvo mijenja naziv u Društvo diplomiranih medicinskih sestara Federalne Hrvatske i 20. rujna 1945. godine poslana su Ministarstvu unutarnjih poslova pravila (statut) Društva [27]. Međutim, sestrinska društva u republikama nisu dobila odobrenja za samostalan rad, već su bila pridružena Udruženju srednje medicin-

SLIKA 6. Dječje oporavilište u Selcu, oko 1947. godine. Drugi red peta zdesna: Mihaela Terzić. Izvor: Zbirka za povijest sestrinstva HUMS

⁹ Helene Odilon je 1910. kupila dva gradilišta u Selcu, jedno na selačkoj Puntici za gradnju privatne vile, a drugo na putu prema Crikvenici za gradnju sanatorija (vila Dražica) Gradnja dvaju objekata završena je krajem 1912. godine. Zgrada sanatorija oblikovana je u reprezentativnom neorenesansnom stilu. Sanatorij je 1926. kupila Amerikanka Mabel Grouitch za dječje odmaralište koje je po njoj nazvano vila Amabilis, a spominje se u literaturi i kao Amerikanski dom. Nakon 1945. godine služi i dalje kao dječje oporavilište, a zatim je početkom šezdesetih godina preuređena u hotel Jadranka. Zahvati na zgradi započeli su još između dvaju svjetskih ratova kada je izmijenjeno pročelje, a nakon 1945. izvedeno je više preinaka i utilitarnih dogradnja [20].

¹⁰ Hrvatska udruga medicinskih sestara pravni je nasljednik Sekcije za Savsku banovinu Jugoslavenskog društva diplomiranih sestara pomoćnica i Društva diplomiranih sestara NR Hrvatske [26].

SLIKA 7. Postdiplomski tečaj Škole narodnog zdravlja, 1956. godina. Prvi red slijeva nadesno: Lela Košutić, nepoznato, Mihaela Terzić, nepoznato, Anika Pišpek. Izvor: Zbirka za povijest sestinstva HUMS-a

skih radnika [28]. Od tog vremena sestre trajno nastoje svoje društvo izdvojiti iz tog Udruženja što će im uspjeti 1953. godine. Društvo diplomiranih sestara NR Hrvatske ponovno počinje s radom 19. travnja 1953. i za predsjednicu je izabrana Mihaela Terzić [29].

Na prvoj godišnjoj skupštini Saveza Društava medicinskih sestara Jugoslavije koja je održana od 15. do 16. svibnja 1955. u Skoplju u upravni odbor saveza izabrane su iz Hrvatske Slavija Lalić i Vasilija Striković, a u Nadzorni odbor Mihaela Terzić [30].

Publikacije i priznanja

U monografiji povodom 75. godišnjice Škole za medicinske sestre Mlinarska i u osobnom svjedočanstvu Mihaele Terzić nalazimo podatak da je izradila prvu skriptu koja se upotrebljavala u nastavi [8]. ...*U školi sam predavala „Njegu bolesnika.“ Napravila sam i prve skripte za ovaj predmet kako bi đaci imali iz čega učiti...* [15]. Nije pronađen primjerak skripte, ali u Državnom arhivu u Zagrebu nalazi se 16 stranica pisanih pisaćom mašinom i na prvoj stranici rukom je napisano Terzić. U sačuvanom materijalu nalazimo sljedeća poglavlja: Jutarnja njega bolesnika, Pranje bolesnika i sprečavanje dekubitusa, Mjerenje temperature, Davanje klizme, Kateteriziranje, Ispiranje uha, Davanje injekcija, Prva pomoć, Previjanje rana, Bolesti srca i krvnog aparata, Upala bubrega, Akutna upala zglobova, Dijabetes mellitus, Opća pravila za njegu zaraznih bolesnika, Dezinfekcija u toku bolesti, Završna dezinfekcija, Morbili, Variola, Hripavac, Difterija, Šarlah, Meningitis, Poliomyelitis, Upala pluća, Erizipel, Tetanus, Trbušni tifus, Dizenterija, Gonorea [31]. Autorice pretpostavljaju da se radi o dijelovima skripte koju je napisala Mihaela Terzić nakon 1934. godine, kada je došla raditi u školu.¹¹

Mihaela Terzić koautorica je priručnika *100 uputa za hitnu pomoć i njegu bolesnika* [33].

U *Vjesniku Društva diplomiranih sestara / Vjesnik medicinskih sestara* objavila je nekoliko vrijednih članaka. Članak *Izobrazba sestara u sjevernim zemljama* donosi opširan izvještaj o tromjesečnom boravku u Finskoj, Švedskoj i Danskoj gdje je proučavala nastavu u raznim medicinskim školama za osnovnu, specijalističku i naprednu izobrazbu sestara [34].

U koautorstvu s Dinom Vrbančić u članku *Izvještaj s konferencije sestara evropskih zemalja u Vevey-u (Švicarska)* pomno je opisan desetodnevni skup u organizaciji Svjetske zdravstvene organizacije koji je u programu imao tri glavne točke rasprave: koordinacija bolničke i socijalno-higijenske službe sestara; metode i putovi učvršćivanja ekipnog rada i metode izobrazbe personala [35]. Članci *Dobro upravljanje i Metodika nastave i njege bolesnika*, iako su napisani prije šezdeset godina, iznimno su aktualni i u današnjem kontekstu. U članku *Metodika nastave i njege bolesnika* nalazimo povijesni pregled razvoja nastave od orijentiranosti na praktičan rad do postepenog većeg naglaska na teoretsku nastavu u kojoj medicinske sestre s vremenom zamjenjuju liječnike. Uvodni dio završava zaključkom: *da medicinska sestra mora imati adekvatno stručno obrazovanje i da joj više nije dovoljna samo fizička snaga i manualna spretnost, već i razvijeni intelekt, te ništa manje važno, kultura srca.* Slijede podnaslovi: *Metodika nastave, Priprema za nastavu, Proces nastave i Planiranje rotacije učenica na bolničkim odjelima.* Zanimljiva je i preporuka da prilikom formiranja skupina za vježbe, u jednoj skupini ne bi trebalo biti više od šest učenika [36]. U uvodu članka *Dobro upravljanje* navode se aktualni problemi, kao što je manjak sestara, koji za posljedicu ima postavljanje medicinskih sestara bez dostatnog iskustva na rukovodeća radna mjesta. Autorica navodi stručnost i iskustvo kao bitan preduvjet za dobrog rukovodioca, ali i upozorava da nije svaki stručnjak nužno dobar rukovodilac. Slijede podnaslovi koji upućuju na teme važne za razvoj dobrog upravljanja: *Svaki organizirani rad mora biti usmjeren nekom određenom cilju; U svakoj radnoj zajednici potreban je autoritet; Autoritet i odgovornost moraju biti određeni za točno definirane zadatke; Dužnosti svakog člana radne zajednice moraju biti jasno određene i izvršene kontrolirano; Obilježje dobrog upravljanja jesu metoda i sistem u radu; Najbolje metode rada standardizirati; Dobro organizirani rad pretpostavlja jedinstveni sistem evidencije; Svaka dobro organizirana ustanova ima svoj pravilnik; Na svakom radnom mjestu potreban je odgovarajući broj osoblja; Odnos među suradnicima mora se bazirati na demokratskim principima; Aktivnosti svih članova radne organizacije moraju biti usklađene; Za rukovođenje većim brojem personala potrebno je poznavanje pravilnog odnosa među ljudima* [37].

¹¹ Prema dostupnim podacima pretpostavka je da Mihaela Terzić skriptu piše nakon 1934. godine. Prema tomu, njezin se rukopis ne može smatrati prvom skriptom jer je s. M. Blanda Stipetić 1933. godine napisala skriptu *Njega bolesnika*. Skripta ima 96 stranica i tematski slijedi današnje udžbenike iz osnova zdravstvene njege (bolesnički odjel, osobna higijena bolesnika, promatranje, vitalne funkcije, izlučevine, stanje svijesti, prehrana, položaj bolesnika, dekubitus, primjena lijekova) [32].

Mihaeli Terzić dodijeljena je medalja Florence Nightingale 1977. godine [38, 39]. Medalja i pripadajuća diploma nisu pronađene i nije poznato u čijem su vlasništvu.

U povodu stote godišnjice rada Crvenog križa u Hrvatskoj 28. prosinca 1978. godine uručena joj je jubilara medalja [40].

Snježana Grković Janović, kći Lujze Janović Wagner, u svojoj knjizi Sestrinska riječ ovako opisuje Mihaelu Terzić:... Posljednji puta ću je vidjeti 1979. godine na svečanoj sjednici sestrinskog udruženja... Sjedila je na istaknutom mjestu u radnom predsjedništvu, u tamnoplavom kostimu i bijeloj bluzi sa sestrinskim brošem. Bila je najstarija u toj punoj dvorani – lijepa starica, vitka i uspravna, s krunom snježnobijele kose. Staračke bore nije pokrivala nikakvom šminkom. Tog dana djelovala je dostojanstveno i aristokratski u najboljem smislu te riječi...[41].

Mihaela Terzić preminula je u Zagrebu 5. travnja 1991. godine i sahranjena je u Đakovu [42].

Zaključak

Mihaela Terzić i Margareta Denich prve su medicinske sestre koje počinju raditi u Klinici za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“. Do sada navođen podatak da je Mihaela Terzić autorica prve skripte iz Njege bolesnika u svjetlu nalaza skripte s. M. Blande Stipetić vjerojatno nije točna, ali iz sačuvanih poglavlja vidljivo je da njezina skripta sadržava i poglavlja o skrbi za bolesnike kod određenih bolesti. Budući da su skripte otisnute u razmaku od godinu dana, svakako i jednu i drugu medicinsku sestru treba navoditi kao autorice prvih skripti koje su napisane za potrebe nastave.

Navode da je bila predavač na Višoj školi za medicinske sestre Medicinskog fakulteta i postdiplomskom tečaju u organizaciji Škole narodnog zdravlja, te rad u Savjetu za narodno zdravlje NRH u Zagrebu bilo je moguće rekonstruirati iz ranije objavljenih podataka i pronađenih fotografija jer za ta radna mjesta nije pronađena službena dokumentacija.

Literatura

- [1] Trnava. [internet]. [Pristupljeno: 20. srpnja 2024.] Dostupno na: [https://hr.wikipedia.org/wiki/Trnava_\(Osje%C4%8Dko-baranjska_%C5%BEupanija\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Trnava_(Osje%C4%8Dko-baranjska_%C5%BEupanija))
- [2] Lekšić, Ž. O zgradama Muzeja Đakovštine od osnivanja do danas. Zbornik Muzeja đakovštine. 2011; 10 (1): 29–42.
- [3] Ajka Jakobović. Usmeno svjedočanstvo zabilježile Sanda Franković i Snježana Mirilović, 8. srpnja 2023., Đakovo.
- [4] Lekšić, Ž. Iz povijesti đakovačkih mlinova. Zbornik Muzeja Đakovštine. 2001; 5 (1): 21–38.
- [5] Slaviček, Ante. [internet]. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, [Pristupljeno 19. srpnja 2023.] Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56600>.
- [6] HR-DAZG-755 Društvo diplomiranih sestara pomoćnica. Lični podaci sestara pomoćnica, Mihaela Terzić. sig. 14
- [7] Beus I, Jeren T. Uz 110. Obljetnicu Klinike za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“ 1983. – 2003. Infektološki glasnik. 2003; 23 (3): 105–112.
- [8] Bunjavac H. (ur.) 75 godina škole za medicinske sestre Mlinarska, Zagreb: Škola za medicinske sestre Mlinarska; 1996.
- [9] Clemens Freih.von Pirquet. Die neue Wiener pädiatrische Klinik. Wiener klinischen Wochenschrift. Jahrgang. 1911; 34 (46).
- [10] Mentzel W. Aus den medizinhistorischen Beständen der Ub MedUni Wien [301]: Pirquet, Clemens – Professor und Leiter der I. Universitäts-Kinderklinik im Allgemeinen Krankenhaus in Wien. [internet]. [Pristupljeno 2. listopada 2025.] Dostupno na: Aus den medizinhistorischen Beständen der Ub MedUni Wien [301]: Pirquet, Clemens – Professor und Leiter der I. Universitäts-Kinderklinik im Allgemeinen Krankenhaus in Wien | VAN SWIETEN BLOG – Infos und News
- [11] Keplinger M. M. Die Neuen Kliniken des Wiener Allgemeinem Krankenhauses. [internet]. Dissertation. 2010. Universität Wien. Historisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät. [Pristupljeno 3. listopada 2025.] Dostupno na: „Die „Neuen Kliniken“ des Wiener Allgemeinen Krankenhauses. Situierung – Bautypen – Formensprache“

SLIKA 8. Mihaela Terzić, Svečanost dodjele medalje Florence Nightingale, Beograd, 1978. godina. Izvor: Obitelj Jakobović

Bez obzira na činjenicu da službeni dokumenti ne prate jedan dio njezina rada nakon Drugog svjetskog rata moguće je zaključiti da je Mihaela Terzić ostavila vidljiv doprinos u razvoj sestrinstva u našoj zemlji, ulažući svoje bogato iskustvo stečeno radom u zdravstvenim, socijalnim i obrazovnim institucijama te nacionalnoj profesionalnoj udruzi i sve to praćeno njezinim stalnim interesom za razvojne tijekove sestrinstva u svijetu.

Zahvale

Autorice zahvaljuju obitelji Jakobović na informacijama o obitelji Terzić i ustupljenim fotografijama.

Authors declare no conflict of interest.

Nema sukoba interesa.

- [12] UCH London nurses Charity. [internet]. [Pristupljeno: 14. listopada 2025.] Dostupno na: <https://www.uchlondonnursescharity.co.uk/about-us/our-history>
- [13] Likeman J. Nursing at University College Hospital London, 1862 - 1948. From Christian Vocation to Secular Profession. [internet]. [Pristupljeno: 14. listopada 2025.] Dostupno na: Likeman, Janet_Redacted.pdf
- [14] University College London Act 1996. [internet]. [Pristupljeno 13. listopada 2025.] Dostupno na: https://www.legislation.gov.uk/ukla/1996/3/pdfs/ukla_19960003_en.pdf?utm
- [15] Mandić V. Heroine sa svjetskim odličjem. Kazivanja o jugoslavenskim dobitnicama Medalje „Florence Nightingale“. 2. dopunjeno izdanje. Beograd: Jugoslavenski Crveni krst, Savez zdravstvenih radnika Jugoslavije; 1999. str. 201–204.
- [16] HR-HDA-890. Personalni spisi državnih službenika, Mihaela Terzić. Kraljevina Jugoslavija Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja, Opšte odjeljenje O. br. 4282 10. ožujka 1934., Beograd ovjereni prijepis
- [17] HR-HDA-890. Personalni spisi državnih službenika, Mihaela Terzić. Ministarstvo narodnog zdravlja Broj: 42.838-II-1946. 1. rujna 1946.
- [18] HR-HDA-890. Personalni spisi državnih službenika, Mihaela Terzić. Okružni narodni odbor Osijek, Broj:2404/ 18. travnja 1947.
- [19] HR-HDA-890. Personalni spisi državnih službenika, Mihaela Terzić. Ministarstvo socijalne politike, personalni odsjek Broj: 26944- V-1947. 15. srpnja 1947.
- [20] Domljan Ž. Helene Odilon u Crikvenici i Selcu. Vinodolski zbornik. 2010; 13: 159–175.
- [21] HR-HDA-890. Personalni spisi državnih službenika, Mihaela Terzić. Ministarstvo socijalnog staranja, personalni odjel Broj: Pers.-1714-1950. 31. listopada 1950.
- [22] Terzić M. Sestri Štefaniji Papailiopulos. Vjesnik medicinskih sestara. 1958; 4 (4): 4–6.
- [23] Abou Aldan, D, Franković S. Prilika izgubljena u vremenu. Acta medico-historica Adriatica. 2022; 20 (1); 83–99.
- [24] Terzić M. Izobrazba sestara u sjevernim zemljama. Vjesnik Društva diplomiranih sestara. 1954; 1 (3-6); 61–68.
- [25] Grković – Janović, S. Sestra Lujza. Split: Naklada Bošković; 2003.
- [26] Franković S, Abou Aldan D, Ostojčić N. Početak profesionalnog udruživanja medicinskih sestara u Republici Hrvatskoj. Sestrinski glasnik. 2020; 25 (1): 17–21.
- [27] HR-DAZG-755 Društvo diplomiranih sestara pomoćnica sig. 14. Dopis Ministarstvu unutarnjih poslova, 20. rujna 1945.
- [28] Anonimno. Vijesti iz društva. S godišnje skupštine. Vjesnik Društva diplomiranih sestara. 1954; 1 (3-6): 84–88.
- [29] Pravila Društva diplomiranih sestara NRH. Vjesnik Društva diplomiranih sestara. 1954; 1 (1-2): 25–31.
- [30] Anonimno Prva godišnja skupština Saveza Društava medicinskih sestara Jugoslavije. 1955; 2 (1): 2–4.
- [31] HR-DAZG-237 Središnji ured sestara pomoćnica u Zagrebu, sig. 34/2
- [32] Stipetić, B. Njega bolesnika. Zagreb: Škola za bolničarke Bolnica sestara milosrdnica; prosinac 1933.
- [33] Nick A, Terzić M. 100 uputa za hitnu pomoć i njegu bolesnika. Zagreb: Konferencija za društvenu aktivnost žena Hrvatske, Crveni križ SR Hrvatske; 1961. Ponovljeno izdanje 1969. Mala biblioteka „Žene“
- [34] Terzić, M. Izobrazba sestara u sjevernim zemljama. Vjesnik Društva diplomiranih sestara. 1954; 1 (3-6): 61–68.
- [35] Vrbančić D, Terzić M. Izvještaj s konferencije sestara evropskih zemalja u Vevey-u (Švicarska). Vjesnik Društva diplomiranih sestara. 1954 ;1 (1-2): 12–16.
- [36] Terzić, M. Metodika nastave i njega bolesnika. 1961; 6 (1); 28–32.
- [37] Terzić, M. Dobro upravljanje. Vjesnik medicinskih sestara. 1959; 4 (2): 15–17.
- [38] International Committee of the Red Cross, Twenty-sixth Award of the Florence Nightingale Medal. Geneva; 12. svibnja 1977.
- [39] Pišpek A. Medalja Florence Nightingale sestri Mihaeli Terzić. Vjesnik Društva medicinskih sestara i tehničara Hrvatske. 1978; 16 (1): 4.
- [40] Terzić M. Pozivnica za uručenje jubilarne nagrade. (privatno)
- [41] Snježana Grković Janović, Sestrinska riječ – Između sučuti i dužnosti. Zagreb; Medicinska naklada. 2015. str. 118.
- [42] Mihaela Terzić, osmrtnica. (privatno)